

HAR FÄNRIK STÅL

SKOTSKA ANOR?

Av lektorn fil. d:r GÖSTA LANGENFELT, Stockholm

WALTER SCOTT är än i dag en känd författare, men är han en läst författare? Det trettiotal historiska romaner, som han skrev under sitt rastlösa liv och som ännu mot slutet av förra århundradet var favoritlektyr för både ungdom och vuxna, tillhör väl numera — tyvärr — de mindre frekventerade hyllorna i biblioteken. Scott kan, såsom i *Waverley*, vara omständlig och senfärdigt dramatisk; såsom i *Bruden på Lammermoor*, alltför romantisk och patetisk; såsom i *Kenilworth* och *Ivanhoe* ohistorisk och långrandig; och i *alla* stötes man av hans tätt inflickade citat från kända och okända, alla språk (mest latin och franska) representerande auktorer, de förnumstiga reflexionernas och replikernas oändliga längd och grammatikaliska uppbyggnad jämte de visserligen nödvändiga, men långt utdragna redogörelserna för det historiska skede i vilket romanen spelar. Allt detta kan stöta en modern läsare, som vänjt sig vid talspråkets syntax och en snabbare utveckling av händelserna. Men även för modern publik, som frossar i filmhistorier, har Scott en tjusning: hans historier har nästan undantagslöst en *happy end*, ty författaren nämns inte att låta huvudpersonerna — trots nästan otroliga motgångar och vidriga öden — sluta i tragisk sorg och förtvivlan.

För hundra år sedan dömde man annorlunda. Jag vet inte, om man kan tala om en Walter Scott-feber, liksom man kunde tala om en Byron-feber, men alldeles tryggt är, att hans romaner var populära. Professor Ilmoni skriver till exempel 1826: »Walter Scott är en af de fyra jag anser för den nya tidens Evangelister i phantasien värld eller förkunnare af eviga sanningar på poesien språk.» (De andra tre voro Shakespeare, Goethe och Jean Paul Richter, enligt vad Erik Lindström upplyser om i sin avhandling om Walter-Scottinlytandet i Sverige.)

1820-, 1830- och 1840—1870-talens svenskar var emellertid ej vana

vid någon livligare prosa — undantag fanns dock — och man störtade sig över volymerna. Därom vittnar de otroligt många upplagorna. Författare här hemma greps av Scotts berättartalang, hans briljanta förmåga att göra anekdoten till ett slagnummer i den historiska berättelsen, att skapa privatlivets atmosfär åt historiska personligheter och att skänka lokalfärg åt sina figurers liv och landskap. Trots all romantik var han realist i detta sista avseende. De svenska författare, som kunde konsten »att göra historier av historien»: G. H. Mellin, Starbäck, Ridderstad, Topelius, har lärt hos Scott. De har sett den ådra av guld — moraliskt och ekonomiskt — som löper genom hela detta massiva berg av böcker, som Scott hann bygga upp. Varför skulle det då vara mera förvånande, om en historisk författare sådan som *Johan Ludvig Runeberg*, vilken visserligen skrev sina novellsamlingar på vers, hade tagit intryck av den store skotske skalden och prosatören?

Den finländska skolan av Runebergsuttolkare har motvilligt erkänt detta (så Werner Söderhjelm), sedan Johan Mortensen 1904 och 1908 i *Samlaren* och 1905 i »Från Aftonbladet till Röda Rummet», påpekat den till visshet gränsande sannolikheten, att Runeberg påverkats av Scott. Man har dock förr på andra sidan av Bottniska viken velat ha Runeberg som en pionjär, en vägrödjare och nyskapare just i fråga om de inspirerande dikterna om finska kriget 1808—09. På svenskt håll har Mortensens uppfattning vunnit stöd av bl. a. Karl Warburg, R. G:son Berg (som i novellen *Lurendrejaren* — ett yrke som Scott skildrar med Gusto i *Guy Mannering, The Antiquary* och flerstädes — finner Scottska klanger), Erik Lindström (»Enligt min uppfattning är en bestämd linje från Älgskyttarne till Fänrik Ståls sägner otänkbar utan Scott»), Olle Holmberg (»Litterärt») och senast av Alf Kjellén (så sent som 1937). Bland finländare erkände redan Cygnæus och Estlander de Scottska inslagen, medan svensken Sylwan märkligt nog ej funnit fog för Mortensens åsikt. Mortensen påvisar enbart de allmänna likhetsdragen mellan Scott och Runeberg och tillägger (i *Samlaren* 1904, sid. 97): »Jag har redan nämnt, att Walter Scotts diktning icke efterlämnat några speciella spår i Runebergs diktning. Alldeles omöjligt är det emellertid icke. Vid en ungefär samtidig läsning av *The Antiquary* och *Älgskyttarne* har det slagit mig, att en viss likhet finnes mellan tiggaren Aron och Eddie Ochiltree», vilken han utför detaljerat 1908 (s. 161).

I en svensk översättning av 1833 av en levnadsteckning över Scott (tryckt samman med *Grefve Robert af Paris* hos L. J. Hierta) skrivs (s. 593): »Hvem har lärt känna tiggaren Ochiltree, utan att intagas af den högsta beundran för skaparen af denna märkvärdiga karakter?» Elgskyttnarne utkom redan 1832, men Runeberg har säkerligen ej saknat omdöme att göra samma distinktion självständigt.

Frågan är emellertid om ej detaljer ur *Sägner* kunna spåras tillbaka till Scott. Man bör då genast inskjuta, att det för Runeberg borde ha funnits en viss böjelse för att tilltalas av Scott. Runeberg var svensk, men genom olyckliga nationella öden skild från moderlandet, han talade (och skrev) svenska, men identifierade sig, om ock oklart, som finne, vars språk ej var honom helt obekant. Scott var skotte, engelsk-talande, men hade också landsmän, som han endast till dels förstod: de keltiska högländarna, vars gaeliska språk stod i samma motsats till engelskan som finskan till svenskan. Skottland hade sin egen historia, ehuru senare bundet vid England, och hade sin egen nationalism. De patriotiska folkrörelserna omkring och efter 1800 skulle ju i flera fall värka ut i nya statsbildningar, men i fallen Skottland och Finland var en aktiv befrielse inte en gång en dröm vid denna tid. Den finländska nationalismen, på gemensam svensk och finsk grund, var buteljerad och väl tillkorkad. Men hos *diktaren* kunde den leva.

En av Walter Scotts mera glömda och säkert aldrig helt uppskattade romaner heter *A Legend of Montrose* (av 1820), på svenska *En Saga om Montrose*, första(?) svenska översättningen i Mariefred 1826. Innehållet där skildrar en utlöpare av striden mellan Karl I av England och hans puritanska motståndare i Skottland, de s. k. Covenanters. Handlingen spelar i de gaelisktalande Högländerna. Det som intresserar en svensk läsare är emellertid figuren *Dugald Dalgetty*, f. d. teologie studerande i Aberdeen, sedermera ryttmästare »under den öfvervinnerlige Gustavi, lejonets från Norden, banér» och numera cynisk men lojal lyckoriddare i Skottland. Upprepade gånger rekommenderar sig den verkligt tappra och förslagne Dalgetty med hänvisning till sin förut innehavda beställning hos »denna stora anföraren, Generalen och Konungen, Lejonet af Norden, och den Protestantiska trons bollverk». Han har visserligen senare tjänat under Wallenstein, spanjorer och holländare — »turken, påven eller Satan, bara han be-

talar bra!» — men hans högaktning för Gustav II Adolf är oförminskad och till yttermera visso har han uppkallat sin präktiga häst »Gustavus» efter den svenske monarken. Allt detta är ju drag, som skulle locka många svenskar att skaffa sig eller läsa boken, ty ideligen införes detaljer från de tyska kampanjerna under hjältekonungens ledning. Dalgetty påstår t. o. m. att hans namn stått att läsa i »The Swedish Intelligencer», en löpande propagandapublikation som svenska regeringen då utgav i England. (Inom parentes sagt visar denna detalj Scotts grundlighet, då han föresatte sig att skapa lokalfärg. Man nästan förvånas, att han inte citerar det skotsk-gaeliska stävet från denna tid: »A h-uile fear a theid o dholaidh, Gheibh e dolar bho mhac Aoidh», vilket betyder: »Var och en som har otur kan få en dollar från Mac Kay.» Mac Kay var nämligen den skotske värvaren av legoknektar för Gustav Adolfs arméer!) Nu är dessutom att märka, att finländaren Robert Tengström 1844 anmärkt, att Scotts bästa roman i Runebergs tycke var just denna (enl. Castréns teckning av Tengström i Svenska Litteratursällskapets i Finland uppsatser 17).

Romanen tillhör den serie, som kallas »Värdshusvärdens berättelser», och som vanligt innehåller den en introduktion, vari de närmare omständigheterna vid berättelsens tillkomst skildras. Av denna framgår, att *den egentlige berättaren* är en sergeant (eller fältväbel) More Mac-Alpine (M'Alpine), som »ansågs som en af de mest bepröfvade och pålitliga krigare i den Skottska arméen». Han gick klädd i »sin blåa invaliduniform, borstad med den sorgfälligaste noggrannhet. Två förtjenst-medaljer, som lyste i knapphållet, äfvensom den tomma rockärmen, som borde hafva uppfyllts af hans högra arm, buro vittnesbörd om hans hårda och berömliga krigstjenst.» I byn Ganderscleugh blev han ett orakel »i anseende till sina militäriska kunskaper och sin skicklighet att commentera dagblad, gazetter och bulletiner — — — som utredde alla krigshändelser, så väl de förlidna och närvarande, som de tillkommande.» Värdshusvärden »plögade — — — söka honom på hvad han kallade sina morgon- och aftonparader, på hvilka han så ordentligt — — — inställde sig, som om trumslaget kallat honom dertill»; värdshusvärden, som nu talar om detta, tycker sig ännu »se hans raka gestalt komma fram emot mig med sina afmätta steg, och med sin uplyftade käpp färdig att för mig göra den militäriska saluten». »Hans aftonpromenad — — — var på

blekstället vid stranden af strömmen, der man understundom såg honom på en bänk på öppna fältet, med glasögonen på näsan, läsande tidningarna — — —» Nedskrivaren fortsätter: »Det nöje jag kände i Sergeanten Mac-Alpins umgänge, härledde sig icke blott ifrån de berättelser han gjorde om sina egna äfventyr — — — utan äfven ifrån hans minne af otaliga af Högländets sagor — —.» Och sedan börjar »En saga om Montrose», som handlar om ett krig.

»Fänrik Stål», »Veteranen» och »Granadören» skymta så smått här utan att det kan bli tal om någon fotografering; berättarteknikens fint är dock densamma hos Scott och Runeberg: en äldre soldat inviger en för fosterlandets historia intresserad yngre man i stridernas anekdoter, en iakttagelse som i förbigående också göres av Lindström (s. 274). De andra attributen: den enarmade Mac-Alpine och den enarmade Granadören (båda med *höger* arm bortskjutet, i olikhet mot Franzéns Den gamle knekten, som Söderhjelm (II, 244) framdrager), Veteranens borstade blå (och gula) uniform och »vandringstav i hand» med anklang till Mac-Alpine, o. s. v. tala icke för en direkt påverkan, men för en omedveten karakteriserande upptakt.¹

I Torpflickans tre sista strofer höra vi krigarbrudens vemod och sorg över att hennes fästman ej deltagit i striden, utan sökt skydd för att värna sitt liv åt just henne: »O moder, jag har sökt

¹ I »Björneborgs Tidning», 7/2 1930, framhålles, att Runebergs sagesman var f. d. fänriken Karl Gustaf Polviander i Enehjelmns kompani av Björneborgs regemente. Där skrives:

»Efter kriget bosatte sig Polviander å Hainari kronoboställe i Kuru. Här framlevde han — omgiven av talrika barn, han var två gånger gift — sin mannaålders bästa dagar och åtnjöt som 'Hainari-fänriken' sina sockenbors utomordentliga aktning. Varje Karldag uppvaktades han av sina kvarlevande vapenkamrater, iförda Björneborgs regementes ärorika vapenrock. Hedersbevisningarna inleddes med en smattrande gevärssalva och militäriskt taktfasta hurrarop för regementets frejdade fanbärare.

Polviander umgicks med hemtraktens ståndspersoner, särskilt sina forna vapenkamrater och framför allt med sin förra kompanichef av Enehjelm på Ritoniemi. Med denne fiskade och jagade han och det var under dessa färder som Runeberg kom i beröring med honom. Om jordbruket på sitt kronoboställe bekymrade sig den gamle krigaren ganska litet.»

Werner Söderhjelm uppger emellertid i andra delen av sin Runebergsbiografi (s. 231), att Runeberg själv förnekat bekantskap med Polviander, medan han däremot träffat en obetydlig krigsman från 1808—09 vid namn Pelander, som dock var ointressant.

bland lik till sista skymt av dagen, Men ingen av de slagna bar de kära anletsdragen» och tidigare hade hon vaktat finnarnas »fridsamma återtag» — förgäves! Hon vill dö! I »En saga om Montrose» är situationen en annan: Lord Menteith och Allan Mac-Aulay äro båda kära i en ung flicka Anna Lyle, tillhörande elanen *Töcknets Barn* (the Children of the Mist), och Allan retar Menteith (kap. 6, 1826 års övers., s. 114): »Men hvad Er angår, unge Lord, — — — har mitt öga sökt Er på slagfälten, der Högländare och Lågländare lågo strödda — — — mitt öga sökte Er der, men Ert lik fanns ej der — mitt öga sökte Er bland en skara afväpnade fångar — — — men Ni var icke bland deras leder; schavotter upsattes, stupstockar framställdes, sågspån utbreddes — — — men äfven der funno mina ögon icke Er.» Likheten är påtaglig. Jag medger däremot, att Johan Wadenstjernas oblidkelige stränghet mot sin bror och varningen mot att säga namnet *Sveaborg* i hans närvaro (»Nämn endast ej ett namn, ett namn, som må, Om ock för evigt, plånas ur vårt minne — — —») och en passus ur inledningen om fältväbeln Mac-Alpines indignation över att en av hans clanchefer tillåtit att clanmedlemmarna drevos bort från sina marker, kanske ej har sammanhang. Dock låter det så här hos Scott: »En smärtsam förändring bemäktigade sig nu hans känslor för denne. 'Jag kan icke förbanna honom, — — — jag vill icke förbanna honom, ty han är en afkomling av mina fäder, och den, som företräder deras ställe. Men aldrig skall någon dödlig menniska mera få höra mig nämna hans namn.' Och han höll ord; ty ända till sin död hörde ingen honom omtala sin stams egennyttiga och hårdhertade hufvudman.» Clanchefen hade begått förräderi mot sin stam!

Bredvid elanen »Töcknets barn» finnes hos Scott en roman »Anna av Geyerstein», som ömsevis översatts »Karl den djerfve och schweizarne», »Karl den djerfve och Töcknets dotter» eller enbart »Töckenflickan». De två senare beteckningarna syftar på schweiziskan Anna von Geyerstein. *Dimma, töcken* och *moln* ingår som nödvändiga rekvisit i romandiktningen under 1800-talets första hälft. De skänker den mystiska klärobskyren åt figurerna och drar till sig läsarens intresse. Redan i kap. 1 av »Töckenflickan» (sid. 20 i Liffmans övers., Norrköping 1832), som spelar i alptrakterna nära toppen Pilatus, läses:

»Emellertid blefvo molnen allt tjockare och tjockare, och töcknet, hvilket i början varit blott en tunn dimma, började nu att

sänka sig i skapnad af ett fint tätt regn hvilket stadnade likt en dagg på vandrarnes *capotes*.»

I samma boks kap. 2 (sid. 47) förekommer följande presentation av hjältinnan:

»På öfversta spetsen af en pyramidalisk klippa, som höjde sig upp ur dalens djup, syntes en kvinnlig skapnad, af dimman så omtöcknad att endast de yttre contourerna kunde skönjas. Skepnaden, i dess afbrott emot skyn, tycktes snarare likna den obestämda teckningen af en ande än af en dödlig flicka; ty hennes kropp syntes så ljus och knapt mera opak än den tunna sky, som omflöt hennes piedestal.»

Det kan vara intressant att ha detta i minne, när man i den först skrivna av *Sägnerna* möter *Molnets Broder*, tryckt redan 1835. Prof. Gunnar Castrén har i en fin analys (i Festskriften till Yrjö Hirn) velat visa diktens beroende av de serbiska folkvisorna. Detta kan mycket väl vara sant, men uppslaget till dikten och diktens namn synes kunna letas upp hos Walter Scott, ett förhållande som även Olle Holmberg observerat (»Litterärt» 123). Redan namnligheterna »Töcknets Dotter» och »Töcknets Barn» låter antyda detta. »Töcknets barn» (i »En Saga om Montrose») var en splittra av en höglandsclan, som levde på magraste kost och ställe. Deras hederskänsla, ehuru barbarisk, var starkt utvecklade, men de skyldes många grymheter. Scott sätter som motto för kap. 22 i boken Dryden's bekanta rader:

I am as free as nature first made man,
Ere the base laws of servitude began,
When wild in woods the noble savage ran...

I detta kapitel tager stamhövdingen för Töcknets Barn avsked av livet. Han instruerar sin sonson Kenneth att med bud uppsöka en fiende; väl avlämnat »Afvakta icke något svar af dem; utan försvinn som blixten då det svarta molnet upslukar den. — — — Bevara du — — — i vildmarkens snår och i bergens töcken obesmittad den frihet jag som din bördsrätt i arf åt dig härmed öfverlemnar — — — var, du töcknets son! på klippan eller i dalen, i öfverflöd eller hunger, i den löfrika sommarens, som i den jernhårda vinterns dagar, likasom dina fäder före dig — fri — — —.» Han anbefaller stammen Mac-Lean, men beder honom minnas fiendskapen mot »Diarmids söner, Darlinvarachs stam, Menteiths ryttare — min förbannelse öfver ditt hufvud,

töcknets son, om du någonsin skonar någon af dessa namn — — — de skola kringströdda fly till töcknet och omkomma genom dess söners händer». Kenneth, »den unge vilden lutade sig ner och kysste sin döende farfaders panna; men van som han ända ifrån sin spädaste barndom var att undertrycka hvarje yttre tecken till rörelse, skildes han ifrån honom *utan tårar eller farväl* — — —» Denne farfader säger till slut: »Töcknets Ande — — — du, hvilken vår stam kallar sin fader och beskyddare, möttag i dina skyars tält (*tabernacle of clouds*), sedan detta qval är öfverståndet, den, som du i lifvet så ofta har beskyddat.» Situationen är ej den som Runeberg skildrar, men mångt går igen. Vi minns från Runebergs dikt: »Sjöar simmar han som anden öfver; Möta fjällar, får han örnens vingar», liksom tidigare: »branter möta, bäckar hindra, spångar Finnas ej, och höstregn fyller kärren». Dessa ord har motsvarighet i instruktionen åt Kenneth: »Pursue them as the bloodhound pursues the hurt deer — swim the lake — climb the mountain — thread the forest — tarry not until you join them.»

Jag tror, att Runeberg funnit scenen minnesvärd, men trots det att namnet »Molnets broder» kunnat växa upp ur »Töcknets son», menar jag, att Runeberg även hämtat stoff för sin hjälte i den originella figuren Allan Mac-Aulay. »Molnet låg tungt över» Allans själ, han var själsligt obalanserad, eftersom hans mor i långt framskridet havandeskap dödligt skrämtes av »Töcknets barn» i sitt eget hus och rymt till skogs, blivit vansinnig och först efter några månader kunnat infångas, varefter hon »vid tillbörlig tid framfödde — — — ett gossebarn, — — — af ovanlig helsa och styrka». Då Allan var tio år gammal, dog hans mor, och från denna stund förrådde han sin mörka läggning. Björnstyrkan, händigheten, modet och andra egenskaper för liv i skog, mark och krig har Allan gemensamt med Molnets broder, och min tro är, som sagt, att Runeberg tagit uppslaget från *A Legend of Montrose*. (Att Topelius även influerats av just denna roman för Bertelsköldarna kan man taga för givet.)

Anna von Geyerstein kan också tänkas ha influerat Runeberg på annat sätt. Själva orienteringen: ett litet land i krig med mäktiga motståndare, disponerar för ett sådant antagande. Den finländske forskaren Vasenius vill göra gällande, att Runeberg aldrig förhärligat kriget som sådant — och i detta kan man instämma. Kjellén (i Årsskrift för Modersmåslärarnes förening 1937) har

opponerat och påvisat flera detaljer, som skulle tala emot, t. ex. »Veteranen». Men det är att märka härav endast, att Runeberg hyllar *försvarskriget*, skyddet åt fosterbygden, ej krigsutövningen! Låt oss se om Runeberg inte funnit en befryndad ande just i detta avseende hos Walter Scott, och just i hans roman om *Anna von Geyerstein*. I utgåvan Norrköping 1833 förekommer följande ordbyte mellan den engelske ädlingen, förklädd till köpmannen Philipson, och den schweiziske ädlingen, som radikaliserats och antagit namnet Arnold Biedermann:

(Kap. 3, sid. 81.)

(Philipson:) »Jag förundrar mig icke deröfver, att de tappra ynglingarna i edra stater äro hugade för nya krig, då deras förra segrar hafva varit så lysande och så vida beryktade.»

»Ni är icke en vis handelsman, gode gäst», invände värden (= Arnold Biedermann), »om ni anser framgång i förra förtviflade företag för en uppmuntran till kommande öfverdåd. Låtom oss göra ett bättre bruk af de förra segrarna. När vi stridde för vår frihet, välsignade Gud våra vapen; men skall Han göra det samma, om vi strida för landtvinningar eller för Frankrikes guld?»

(Kap. 3, sid. 82.)

»Jag har tyckt så», sade Arnold; »men då stridde ni troligen under ert lands baner emot en främmande ert lands fiende; och i den händelsen vill jag medgifva, att krig har någoting uti sig, som upphöjer hjertat öfver den känsla det egnar det att hysa för allt det elände, som genom krig åbringas och lides af Guds skapade varelser å ömse sidor — — —.»

En annan detalj ur samma roman bör kanske framhävas, ehuru jag vet med mig, att forskarna skall rycka på axlarna åt det. Det är en prototyp till Sven Dufva, som ju litteratörerna funnit en historisk pendant till i Zachris Bång. Men jag vill minnas, att Eirik Hornborg uttryckt sina tvivel på identifieringen; likheten är blott en slump. Å andra sidan uppträder Biedermanns ene son Sigismund som en Sven Dufva till karaktären hos Walter Scott. I episoden vid Graffs-lust nära Basel görs Sigismund, då han står skiltvakt, till en enfaldig gynnare, och när han senare vill deltaga i ett krigsråd (kap. 16, Bok 3, sid. 35), säger Rudolph Donnerhügel:

»det är Sigismund, den goda gossen — skall jag släppa honom

in i vår rådplägning?» »Hvartill det, den stackars enfaldiga pojken?» sade hans far med ett sorgligt småleende. — — —

Rudolph säger då, att »fastän han är långsam att fatta och uttrycka sig, likväl är stark i sina grundsatser, och har under stundom lyckliga infall». Senare (s. 38) får Sigismund beröm: »Du är en rask gosse», sade Philipson, »och då hjertat alltid sitter på rätta stället, kan hufvudet sällan fara mycket vilse.»

De sista orden är som en parafras på slutraden i Sven Dufva: »Ett dåligt huvud hade han, men hjertat det var gott.» [Söderhjelm (II 256) antager Sven Dufva vara Runebergs egen skapelse: »en folklig typ».]

I kap. 32 (bok 5 sid. 67 ff.) uppträder Sigismund ånyo och berättar om Karl den djärves kamp mot schweizarna, dock utan någon episod som erinrar om bajonettfäktingen vid bron. Men det är typen, som intresserar.

I Lindströms avhandling (s. 273 f.) påpekas likheter mellan baronen Bradwardine i Waverley och Lode (där människotyperna dock är vitt skilda) och mellan några rader i Löjtnant Zidén och motsvarande ur *The Monastery*. Här framdragna likheter mellan Scott och Runeberg bestyrka Lindströms tes.

Walter Scotts inflytande var ju universellt varför ingen minskning i Runebergs ära sker genom att antaga sådant för hans del. Redan Werner Söderhjelm (I 93 och 333) bestyrker Scottinflytandet hos Runeberg, som själv talat om Walter Scotts »odödliga mästestycken». Jag har bemödat mig om att visa att uppslagen och upptakterna väl kan anses komma från Scott, ej annat. Överhuvud taget är nog Scotts inflytande på 1800-talets svenska författargenerationer till stor del förbisedd, troligen därför att så få av våra litteraturhistoriker givit sig tid att läsa *hela* hans ofantliga produktion. Runeberg var en av de många, som fängslades av Scott. Men i olikhet mot honom — främst därför, att han skrev lyrik och med sitt hjärteblod om sitt eget folks kamp för friheten — har Runeberg stegrat känslorna och utvunnit ord och vändningar, som står sig än i dag och varit som en stärkande medicin även under den sista, nu avslutade, ärorika kampen. Vem kan för övrigt undgå en snyftning, när man läser Fänrikarnas till synes konstlösa, men hjärtegripande och ur hans fosterlandskänsla framsprungna, ursprungliga, höga lyriska vers?